

Н. В. Войнаровська,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
(Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету)
natvoinar@mail.ru

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

У статті розглянуто педагогічні умови підвищення успішності навчання студентів туристичної спеціалізації у процесі вивчення іноземних мов. Проаналізовано особливості сприйняття студентами туристичних спеціальностей іноземних дисциплін. Досліджено вплив особистісних психологічних особливостей студентів, таких як тип темпераменту, на їх успішність у вивченні іноземних мов. Вивчено зв'язок між рівнем технологічного забезпечення навчального процесу, а саме: режимом організації навчання та результатами студентів із вивчення іноземних мов.

Постановка проблеми. Педагогічні умови успішності навчання – це структурна оболонка педагогічних технологій чи педагогічних моделей, завдяки яким реалізуються компоненти технології [1]. Отже, педагогічні умови повинні віддзеркалювати структуру іноземної підготовки майбутніх працівників туристичної індустрії у вищих навчальних закладах України. Реалізація педагогічних умов має на меті забезпечення організаційно-педагогічного та психолого-педагогічного супроводу іноземної підготовки студентів туристичної спеціалізації у реальних умовах вітчизняних вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці педагогічних умов навчального процесу присвячені праці багатьох вітчизняних (Т. Гуцан, Т. Григор'євої, О. Косаревої, Л. Моторної, І. Собко, О. Фальової, О. Харченко та ін.) та зарубіжних (В. Беккера, Р. Глейзера, Л. Дейла, Дж. Крофорда, Н. Харріса та ін.) науковців. Зокрема, Р. Чаркінс, Д. О'Тул та Дж. Ветзел розглядали зв'язок між результатами навчання студентів та стилем викладання. К. Ендрюс, Дж. Свенсон та П. Куглер досліджували питання відповідності очікувань студентів та їх результатів. М. Бейтс, М. Борг, А. Зігерт, Д. Кірслі, Д. Маккеналд та С. Сафіро аналізували зв'язок між типом особистості студента та здатністю фокусувати увагу, сприймати інформацію, вирішувати проблеми та взаємодіяти із навколишнім світом. А. Лезберг, А. Мейсі, С. Окула, Дж. Оунс та Н. Террі вивчали питання впливу організаційно-педагогічних умов навчання на його ефективність.

Варто констатувати, що у вітчизняній педагогічній літературі недостатньо висвітлені питання педагогічних умов іноземної підготовки студентів туристичних спеціальностей, не повністю проаналізовані фактори, від яких залежить успішність студентів з іноземних мов, не чітко охарактеризовані психологічні та організаційно-педагогічні аспекти пізнавальної діяльності студентів туристичних спеціальностей у процесі вивчення іноземних мов.

Метою даної статті – є визначення педагогічних умов іноземної підготовки студентів туристичної спеціалізації; виявлення факторів, які впливають на успішність студентів, а саме: особливості сприйняття іноземних дисциплін; особистісні психологічні особливості студентів та режими організації навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу констатувати, що вища освіта передбачає врахування психологічних особливостей слухачів, їх професійної спрямованості та мотивів навчання. Ставлення молоді до значення іноземної мови в сучасному суспільстві є важливим детермінантом майбутнього розвитку міжнародних економічних відносин нашої країни. Особисте ставлення до певного явища розглядається науковцями як першооснова поведінки. Ставлення – це скорочене визначення певних абстрактних характеристик елементів поведінки, які, зазвичай, повторюються під впливом певних обставин. Д. Маккеналд вважає, що ставлення – це можливість повторення форм поведінки певного типу та напрямку [2: 5]. Оскільки ставлення передбачає певну поведінку, дослідження ставлення української молоді до іноземних мов допомагає у розумінні майбутнього нашої країни на міжнародній арені.

Викладачі іноземних мов в університетах постійно перебувають у пошуках шляхів зміцнення інтересу студентів до їхнього предмету та підвищення успішності. Серед факторів, що впливають на ставлення студентів туристичної спеціалізації до вивчення іноземних мов варто враховувати наступні шість: стать студентів, кількість пропущених занять протягом семестру, кількість відвідувань, вік та додаткові курси, пов'язані з іноземною мовою [3: 47]. Існує шостий, найголовніший фактор успішності з іноземних мов, який включає такі компоненти особистого ставлення: задоволеність курсом, практичність та бали, на які розраховують студенти з обраних дисциплін. Предметом дослідження були практичні заняття з іноземної мови та другої іноземної мови (за професійним спрямуванням), ділової іноземної мови та другої ділової іноземної мови.

З'ясувалось, що одним із найважливіших факторів успішності студентів з іноземних мов є очікувані бали, стать студентів та кількість пропущених занять. Бали, на які очікують студенти, є досить адекватним показником того, як студенти оцінюють свою успішність з даного курсу. Відповідність оцінки, на яку очікують та оцінки, яку отримують, свідчить про те, що викладач точно поінформував

студентів стосовно їх успішності. Загалом, студенти сприймають курси з іноземних мов як досить складні дисципліни, хоча вони готуються отримувати за них високі бали.

Сучасною тенденцією в очікуванні студентів на певну оцінку є схильність до оптимізму у визначенні своїх очікувань та прагнень [4]. К. Льюїс вважає, що представники західної культури, зазвичай, пред'являють завищені вимоги порівняно з їх попередніми досягненнями [5: 335]. Культурний натиск може як стимулювати людей до більших досягнень, так і мати негативний вплив. Але невідповідність цілей може не тільки призвести до завищених очікувань, а також перерости у відчуття апатії та підштовхнути людину до пошуку альтернативних шляхів досягнення мети. Очевидно, люди, які занадто оптимістичні у пред'явленні своїх вимог, зазвичай, отримують нижчі результати, ніж люди з більш реалістичними прагненнями. Таким чином, надмірно оптимістичні прагнення не мають позитивного впливу на успішність студентів, а навпаки, можуть її погіршити. Такі ідеї можуть бути характерними для поведінки студентів. Студенти із занадто оптимістичними поглядами на очікувану оцінку можуть прикладати недостатньо зусиль для її отримання, що може призвести до відносно низьких результатів. Окрім того, завищене очікування ускладнює завдання викладача виставити таку оцінку, яка б точно відображала знання та уміння студентів.

Спостерігаються випадки, коли студенти навмисно демонструють завищені прагнення з метою отримати кращу оцінку. Наприклад, при підсумковому оцінюванні викладач спостерігає за тим, що "сумлінні" студенти мають гірші оцінки з іспиту або тестування, а це саме ті студенти, які регулярно відвідували заняття, виявляли свою зацікавленість у матеріалі, задавали додаткові запитання, брали участь у групових проектах і вчасно здавали домашні завдання. Звичайно, виникає запитання про те, на що сподіваються ці "сумлінні" студенти [6: 490].

Очевидно, що студентська схильність до завищеної очікуваної оцінки з іноземних мов – це дуже складне явище, яке мотивується кількома факторами. По-перше, студенти можуть не усвідомлювати до кінця свої можливості і під впливом культурного натиску виражають дещо завищені прагнення. По-друге, студенти лише демонструють намір отримати кращу оцінку з метою переконати викладача. Поінформованість студентів про вимоги до навчання в університеті, підвищення навчальних умінь та забезпечення сприятливого середовища для спілкування із викладачем приводить до більш реалістичних очікувань та покращення успішності студентів.

Не менш важливим фактором, який впливає на успішність студентів, стає кількість занять, пропущених студентами впродовж семестру. Цей фактор вважається досить вирішальним, незважаючи на велику різницю у ставленні викладачів та університетів до важливості цього питання. Помічено, що полярність поглядів викладачів відносно пропусків занять, не впливає на фактичну присутність студентів. Звичайно, студенти, які отримують оцінку "А" пропускають значно менше занять, ніж ті студенти, які отримують "D" та "E". Але існує одна тривожна тенденція в університетах по всій країні – збільшення, в середньому, кількості занять, пропущених студентами, які розраховують на оцінки "C", "D" та "E". Проте існує позитивна тенденція зменшення пропусків занять студентами, які розраховують на оцінку "B". Все це свідчить про необхідність заохочення студентів до регулярного відвідування занять, що може ускладнюватися зайнятістю та працевлаштуванням студентів під час навчання.

Варто зазначити значущість такого фактору впливу на успішність майбутніх спеціалістів туристичної сфери, як тип особистості. Діагностування психологічних особливостей у навчальному процесі має суттєве значення, оскільки психологічні прийоми дають змогу викладачу мобілізувати студентів до активної роботи на занятті. В іншому випадку ефективність практичних занять буде невеликою [7: 66-79]. Популярним інструментом визначення типу особистості серед американських науковців є "Індикатор типу Майєра-Брігга" (Myers-Briggs Type Indicator – MBTI), який складається з тестів для класифікації особистості, розроблених психологом К. Джунгом [8]. Відповідно до MBTI розглядаються чотири дихотомії: екстраверти (E) та інтроверти (Інтр.), розуміння (P) та інтуїція (Інт.), думки (D) та почуття (П), оцінювання (O) та сприйняття (C). Кожна людина тяжіє до тих чи інших проявів у межах цих чотирьох дихотомій, формуючи шістнадцять різноманітних комбінацій, що надає можливість визначити тип її особистості:

1. Дихотомія E – Інтр. – фокусування на увазі: *екстраверти* – фокусування на зовнішніх проявах поведінки людей та їх діяльності. Спрямована зовні енергія та увага підтримуються взаємодією з людьми та здійсненням вчинків; *інтроверти* – фокусування на внутрішньому світі ідей та досвіду. Спрямована усередину енергія та увага підтримується відображенням думок, спогадів та почуттів.

2. Дихотомія P – Інт. – сприйняття інформації: *розуміння* – сприйняття реальної інформації – того, що відбувається насправді. Уважність до поточних подій, особливо до практичних реалій; *інтуїція* – сприйняття інформації через стосунки та зв'язок між фактами, потяг до зрозумілих явищ, особлива прихильність до розгляду нових можливостей.

3. Дихотомія D – П – прийняття рішень: *думки* – логічна послідовність у виборі або вчинках. Об'єктивний розгляд усіх "за" та "проти". Активізується критикою. Здатність до вирішення проблемних ситуацій. Потяг до загальноприйнятих стандартів та принципів без специфічних особливостей; *почуття* – увага до того, що важливо для самого себе та інших. Уявне перенесення до певної ситуації з метою прийняти рішення, виходячи із власних цінностей. Активізується схваленням. Потяг до створення гармонії та ставлення до інших людей як до унікальних особистостей.

4. Дихотомія O – C – взаємодія із зовнішнім світом: *оцінювання* – надання переваги спланованим та упорядкованим питанням, прихильність до врегульованого життя, переконливість; *сприйняття* –

надання переваги гнучким спонтанним явищам, схильність до випробовування та розуміння життя, а не до контролю над ним. Несхильність до детальних планів та прийняття остаточних рішень; відкритість для нової інформації. Активізується здатність пристосуватися до вимог поточного моменту.

Не менш вагомим фактором успішності студентів з іноземних мов є режим навчання. У процесі іншомовної підготовки майбутніх фахівців туристичної індустрії у вищих навчальних закладах України використовуються такі режими навчання: традиційний, он-лайн та змішаний. Відомо, що режим навчання он-лайн став невід'ємним компонентом навчання у вітчизняних ВНЗ.

Як альтернатива до навчання он-лайн, з'явився змішаний режим навчання, який поєднував деякі якості навчання он-лайн (незалежність від часу) та традиційного навчання (міжособистісна взаємодія).

Традиційне навчання – найрозуміліше. Воно характеризується взаємодією студентів та викладачів на практичних заняттях, заліках та іспитах за розкладом. Особистий контакт між студентами та викладачами під час традиційного навчання, зазвичай, сприймається як характерна ознака високоякісного навчання.

Режим навчання он-лайн розширив межі навчальних аудиторій за допомогою роботи у комп'ютерній мережі. Перевагами такого навчання є часова та географічна незалежність, а також простота, доступність та послідовність представлення даних інтерфейсу. До недоліків належать такі: обмеженість творчості, зумовлена складністю комп'ютерного програмування; перешкоджання переходу до нового, альтернативного навчання; питання конфіденційності, безпеки та авторських прав (Н. Террі, Дж. Оунс. та А. Мейсі) [9].

Не всі студенти можуть відвідувати практичні заняття і не всі бажають навчатися он-лайн. Ця проблема зумовила виникнення третього режиму навчання. Змішаний режим навчання – це рішення, яке об'єднує переваги обох варіантів. Зменшення контакту під час занять компенсується спілкуванням за допомогою комп'ютера, яке включає в себе конспекти лекцій, завдання та електронне листування. Змішаний режим стає у нагоді зайнятим студентам випускних курсів та працюючим студентам, надаючи можливість зв'язку із викладачами та одногрупниками у необхідній кількості. Недоліки змішаного режиму:

- відведеного часу недостатньо для охоплення усіх лексичних тем;
- подвійна підготовка викладачів, так як необхідно підготувати матеріал і для практичних занять, і для навчання он-лайн [10: 111-115].

Підсумовуючи ефективності традиційного навчання, он-лайн та змішаного режиму, варто зазначити, що навчання он-лайн у чистому вигляді має найменше переваг: показники успішності студентів та оцінки курсу були значно нижчими порівняно із двома іншими режимами навчання. Хоча такі показники не повинні бути розцінені як остаточні, адже цей формат перебуває у процесі розвитку і розрив показників успішності студентів буде звужуватися завдяки розвитку нових технологій та розширенню досвіду викладачів у даній галузі. Для навчальних закладів, які не готові повністю перейти до навчання он-лайн, змішаний режим може стати альтернативою, яка забезпечує кращу якість навчання та більше задоволення студентів. Було з'ясовано, що особиста взаємодія та спільна робота над завданнями відіграють надзвичайно важливу роль у навчальному процесі. Змішаний режим забезпечує перехід від традиційного навчання до навчання он-лайн, підтримуючи певний рівень особистого контакту. Результати студентів за навчання у змішаному режимі були тотожні результатам традиційного навчання і значно вищими ніж за навчання он-лайн.

Висновки. Отже, завдання викладача полягає в тому, щоб спрогнозувати ефективність запровадження різних моделей підготовки та визначити ефективність організаційно-методичної структури іншомовної підготовки студентів туристичної спеціалізації. Надзвичайно важливу роль відіграють психологічні компоненти особистого ставлення студентів до іноземних мов, враховуючи їх темперамент та тип особистості, що визначає різницю показників успішності студентів в різних іншомовних курсах, таких як "Іноземна мова (за професійним спрямуванням)" та "Ділова іноземна мова". Використання новітніх технологій в організації навчання майбутніх фахівців туристичної галузі у ВНЗ України в режимі он-лайн та змішаному режимі є актуальним питанням багатьох сучасних досліджень, спрямованих на поглиблене вивчення факторів сприйняття студентами навчального матеріалу та їх успішності, оскільки технологічні компоненти давно посіли почесне місце в організаційно-педагогічних основах вищої освіти багатьох країн.

Предметом подальшого вивчення даної проблематики могли б стати такі фактори впливу на успішність студентів з іноземних мов, як кількість годин, витрачених на позакласну діяльність, загальна оцінка іншомовних курсів та результати оцінювань викладачів студентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуцан Т. Г. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів економіки до профільного навчання старшокласників : шоста Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція "Соціум. Наука. Культура" [Електронний ресурс] / Т. Г. Гуцан. – Режим доступу до журналу : <http://intkonf.org/gutsan-tg-pedagogichni-umovi-formuvannya-gotovnosti-maybutnih-vchiteliv-ekonomiki-do-profilnogo-navchannya-starshoklasnikiv/>.
2. McClland D. & Winter D. Motivating Economic Achievement / D. McClland, D. Winter. – New York : Free Press, 1969. – 60 p.

3. Dale L. & Crawford J. Student Performance Factors / L. Dale, J. Crawford // Journal of Economics and Economic Education Research. – 2000. – Volume 1. – P. 45–54.
4. Simon H. A behavior model of rational choice / H. A. Simon // Quarterly Journal of Economics. – 1995. – Volume 69, № 1. – P. 99–118.
5. Lewin K. Level of aspiration. In Personality and the behavior disorders / K. Lewin ; [ed. J. Hunt]. – New York : The Ronald Press Company, 1944. – Volume 1. – P. 333–378.
6. Akerlof G. The market for lemons : quality uncertainty and the market mechanism / G. Akerlof // Quarterly Journal of Economics. – 1970. – Volume 84, № 3. – P. 488–500.
7. Фальова О. Э. Особливості особистості студентів ВНЗ : динаміка від курсу до курсу та зв'язок зі спеціальністю : (на допомогу практичному психологу) / О. Є. Фальова // Практична психологія та соціальна робота : [наук.-практ. освіт.-метод. журн.]. – 2011. – № 6. – С. 69–76.
8. MBTI Manual : A Guide to the Development and Use of the Myers-Briggs Type Indicator / [Myers I., McCaulley M., Quenk N. & Hammer A.]. – NY : Consulting Psychologists Press, Inc., 1998. – [3 edition]. – 110 p.
9. Terry N. Student and faculty assessment of the virtual MBA : A case study / [Terry N., Owens J. & Macy A.] // Journal of Business Education. – 2000. – Volume 1, № 2. – P. 33–38.
10. Anstine J. A small sample study of traditional and online courses with sample selection adjustment / J. Anstine, M. Skidmore // Journal of Economic Education. – 2005. – Volume 36, № 2. – P. 107–128.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Gutsan T. G. Pedagogichni umovy formuvannya gotovnosti maibutnikh vchyteliv ekonomiky do profil'nogo navchannia starshoklasnykiv [Pedagogical Conditions of Future Economics Teachers' Readiness Formation to the Senior Pupils' Subject-Oriented Learning] : shosta Vseukrains'ka naukova-praktychna internet-konferentsiia "Sotsium. Nauka. Kul'tura" [Elektronnyi resurs] / T.G. Gutsan. – Rezhym dostupu do zhurnalnu : <http://intkonf.org/gutsan-tg-pedagogichni-umovi-formuvannya-gotovnosti-maibutnih-vchyteliv-ekonomiki-do-profilnogo-navchannia-starshoklasnykiv/>.
2. McClland D. & Winter D. Motivating Economic Achievement / D. McClland, D. Winter. – New York : Free Press, 1969. – 60 p.
3. Dale L. & Crawford J. Student Performance Factors / L. Dale, J. Crawford // Journal of Economics and Economic Education Research. – 2000. – Volume 1. – P. 45–54.
4. Simon H. A behavior model of rational choice / H. A. Simon // Quarterly Journal of Economics. – 1995. – Volume 69, № 1. – P. 99–118.
5. Lewin K. Level of aspiration. In Personality and the behavior disorders / K. Lewin ; [ed. J. Hunt]. – New York : The Ronald Press Company, 1944. – Volume 1. – P. 333–378.
6. Akerlof G. The market for lemons : quality uncertainty and the market mechanism / G. Akerlof // Quarterly Journal of Economics. – 1970. – Volume 84, № 3. – P. 488–500.
7. Faliova O. E. Osoblyvosti osobystosti studentiv VNZ : dynamika vid kursu do kursu ta zv'iazok zi spetsial'nistiu : (na dopomogu praktychnomu psykhologu) [Students' Personal Peculiarities of the Higher Educational Establishments : Dynamics from the Course to the Course and the Connection with the Specialty (as the Help to the Practical Psychologist)] / O. E. Faliova // Praktychna psykholohiia ta sotsial'na robota [Practical Psychology and Social Work] : [nauk.-prakt. osvıt.-metod. zhurn.]. – 2011. – № 6. – S. 69–76.
8. MBTI Manual : A Guide to the Development and Use of the Myers-Briggs Type Indicator / [Myers I., McCaulley M., Quenk N. & Hammer A.]. – NY : Consulting Psychologists Press, Inc., 1998. – [3 edition]. – 110 p.
9. Terry N. Student and faculty assessment of the virtual MBA : A case study / [Terry N., Owens J. & Macy A.] // Journal of Business Education. – 2000. – Volume 1, № 2. – P. 33–38.
10. Anstine J. A small sample study of traditional and online courses with sample selection adjustment / J. Anstine, M. Skidmore // Journal of Economic Education. – 2005. – Volume 36, № 2. – P. 107–128.

Матеріал надійшов до редакції 08.02. 2013 р.

Войнаровская Н. В. Педагогические условия повышения успеваемости будущих специалистов туристической сферы в процессе изучения иностранных языков.

В статье рассмотрены педагогические условия повышения успеваемости студентов туристической специализации в процессе изучения иностранных языков. Проанализированы особенности восприятия студентами туристических специальностей иностранных дисциплин. Исследовано влияние личных психологических особенностей студентов, таких как тип темперамента, на их успешность в изучении иностранных языков. Изучена связь между уровнем технологического обеспечения учебного процесса, а именно: режимом обучения и результатами студентов в изучении иностранных языков.

Voinarov'ska N. V. The Pedagogical Conditions of Enhancing Future Tourism Specialists' Performance in the Foreign Languages.

The article considers pedagogical conditions of enhancing tourism students' performance in the foreign languages. Peculiarities of foreign languages discipline perception by the tourism specialized students are studied. The impact of students' personal psychological characteristics, such as temper type, on their academic progress in the foreign languages learning is investigated. The connection between the level of the technological supply of the educational process, namely the learning regime and the students' results in the foreign languages learning is researched.